

**XALQARO IQTISODIY MUNOSABATLAR SOHASIDAGI YUZAGA
KELADIGAN MUOMMOLAR VA ULARNI HAL QILISH YO'LLARI**

Xaydarova Durdona Shuxratjon qizi,

*Guliston davlat universiteti Raqamli iqtisodiyot va innovatsiyalar
fakulteti "Buxgalteriya xisobi va moliya" kafedrasida, o'qituvchisi*

durdona19991995@gmail.com

Achilbayeva Sevinch O'tkir qizi

Guliston Davlat Universiteti talabasi

sevinchachilboyeva8@gmail.com

To'xtayeva Mohinur To'raboy qizi

Guliston Davlat Universiteti talabasi

mohinurtoxtayeva843@gmail.com

Annotasiya. maqolada global iqtisodiy munosabatlar sohasidagi muommolar va ularni hal qilishning muhimligi va ularning joriy holati bilan bog'liq masalalar ko'rsatiladi. Xalqaro iqtisodiy munosabatlar ko'pincha mamlakatlar o'rtasidagi savdo, sarmoya va iqtisodiy hamkorlikning uzluksiz oqimiga to'sqinlik qiladigan ko'plab muommolar tahlil qilingan. Shu bilan birga, xorijiy valyutalar o'rtasidagi almashinuv, moliyaviy tizimlar va xorijiy investitsiyalar kabi omillarning ta'siri ham yoritilgan.

Kalit so'zlar. hamkorlik, integratsiya, eksport, import, liberalizatsiya, rivojlanish, tashqi iqtisodiy aloqalar, investitsiyalar, valyuta siyosati

Abstract: the article shows the problems in the field of global economic relations and the importance of solving them, as well as issues related to their current state. International economic relations have analyzed many problems that often hinder the continuous flow of trade, investment and economic cooperation between countries. At the same time, the influence of factors such as exchange between foreign currencies, financial systems and foreign investments is also covered.

Key words: cooperation, integration, export, import, liberalization, development, foreign economic relations, investments, currency policy

Аннотация: в статье показаны проблемы в сфере мироэкономических отношений и важность их решения, а также вопросы, связанные с их современным состоянием. Международные экономические отношения проанализировали множество проблем, которые часто препятствуют непрерывному потоку торговли, инвестиций и экономического сотрудничества между странами. В то же время рассматривается также влияние таких факторов, как обмен между иностранными валютами, финансовыми системами и иностранными инвестициями.

Ключевые слова: сотрудничество, интеграция, экспорт, импорт, либерализация, развитие, внешнеэкономические связи, инвестиции, валютная политика

KIRISH

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar mamlakatlarning savdo, investitsiya va moliyaviy oqimlar nuqtayi nazaridan bir-birlari bilan qanday munosabatda bo'lishini o'rganishga e'tibor qaratadi. Bu iqtisodiyot, siyosatshunoslik va xalqaro munosabatlar elementlarini birlashtirgan ko'p tarmoqli soha bo'lib, davlatlar o'rtasidagi munosabatlarni va bu hamkorlikning jahon iqtisodiyotiga ta'sirini tushunish uchun juda muhim hisoblanadi. Bu sohadagi muvaffaqiyat ko'pincha iqtisodiyot, siyosat va xalqaro munosabatlarni chuqur tushunishni, shuningdek, doimiy ravishda o'rganish va o'zgaruvchan global sharoitlarga moslashishga tayyorlikni talab qiladi.

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar o'z ichiga alohida mamlakatlar, ularning mintaqaviy birlashmalari, shuningdek, alohida korxonalarining (transmilliy, ko'pmillatli korporatsiyalar) jahon xo'jaligi tizimidagi bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan iqtisodiy munosabatlarining majmuini oladi. Xorijiy davlatlar iqtisodiyotini emas balki, ular o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarning o'ziga xos tomonlari tadqiq qilinadi. Har qanday fan singari xalqaro iqtisodiy munosabatlar ham, har qanday iqtisodiy munosabatlarni emas, balki eng ko'p qaytariladigan, tipik, xarakterli, aniqlovchi munosabatlarni o'rganadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA.

Xalqaro iqtisodiy munosabatlarning nazariya va amaliyotini o'rganish paytida biz jahon xo'jaligi degan tushunchaga duch kelamiz. Xalqaro iqtisodiy munosabatlarning obyektiv asosi bo'lgan jahon xo'jaligi XIM nazariya va amaliyoti tadqiqotining maxsus o'rganish obyekti emas. Ammo u, XIM muammolarini ko'rib chiqishda muhim komponent hisoblanadi.

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar sohasidagi yuzaga keladigan muommolarga yechim topish doimo o'rganilgan. Yevropa olimlaridan Avdokushin E.F o'zining «Международные экономические отношения» asarida bu mavzuga to'xtalib o'tgan.

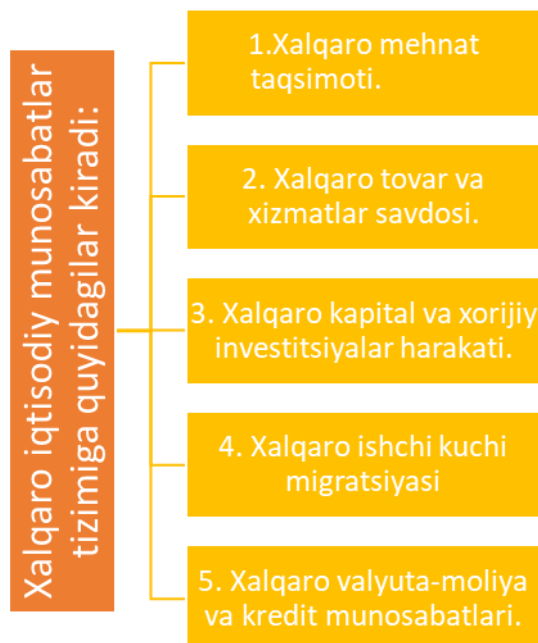
Bunday olimlardan ko'pini aytishimiz mumkin. «Международные экономические отношения» asarida Ribalkina V.E. ham to'xtalib o'tgan.

Yurtimizda ham bunday olimlar topiladi. Vahobov A., Burxonov U., Jumaev N. o'zlarini «Чет мamlakatlar investitsiyasi» kitobida.

Vahobov A., Burxonov U., Jumaev N. ushbu mualliflar ham «Xalqaro moliya munosabatlari» kitobida xalqaro iqtisodiyotning muammolari va ularga yechimlari haqida aytib o'tgan.

NATIJALAR

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar mexanizmi o'z ichiga huquqiy normalarni va ularni amalga oshirish vositalarini (xalqaro iqtisodiy shartnomalar, kelishuvlar, «kodekslar», xartiyalar va h.k.), xalqaro iqtisodiy munosabatlarni rivojlantirish maqsadlarini amalga oshirishga yo'naltirilgan xalqaro iqtisodiy tashkilotlarning faoliyatini oladi.

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar (asosan savdo) jahon xo'jaligi vujudga kelmasdan oldin ham mavjud edi. Masalan-Yevropa davlatlari o'rtasidagi XIM, mintaqalar (Yevropa-Shimoliy Afrika, Yevropa-Yaqin Sharq va h.k.) o'rtasidagi xalqaro iqtisodiy munosabatlar. Bu munosabatlar mintaqaviy xarakterga ega edi. Jahon xo'jaligining vujudga kelishi va rivojlanishi bilan xalqaro iqtisodiy munosabatlar kengaydi va chuqurlashib, global xarakterga ega bo'ldi. Alohida davlatlar iqtisodiyotiga yoki jahon xo'jaligiga asoslangan xalqaro iqtisodiy munosabatlar ko'proq ularga qaramdir. Ammo xalqaro iqtisodiy munosabatlar amalga oshish jarayonida o'z qonuniyatlariga buysunuvchi holatga, jahon iqtisodiyotining mavjudlik va rivojlanish shakliga, uning ichki mexanizmiga aylanib boradi.

Jahon xo'jaligi nima? Zamonaviy jahon xo'jaligi bu - bozor iqtisodiyotining obyektiv qonunlariga buysunuvchi, o'zaro bog'liq bo'lgan milliy iqtisodiyotlar birlashmasi, global iqtisodiy organizmdir.

Jahon xo'jaligi rivojlanishining bosqichlari. Vujudga kelish va rivojlanishda uzoq va qiyin yo'l bosib o'tdi. Ayrim tadqiqotchilar uning vujudga kelishini Rim imperiyasi davriga bog'lashadi. Bunda ular Rim imperiyasini o'sha vaqtdagi butunjahon xo'jalik tizimi deb baholaydilar. Boshqa olimlar Jahon xo'jaligi faoliyat ko'rsata boshlagan vaqtni XV-XVI asrlar, ya'ni buyuk jug'rofiy kashfiyotlar davri bilan bog'laydilar. Aynan shu kashfiyotlar qimmatbaho toshlar, metallar, shirinliklar va ko'llar bilan

xalqaro savdoning tez rivojlanishiga sabab bo'ldi. Ammo bu davrdagi jahon xo'jaligi cheklangan bo'lib, faqat savdogarlar sarmoyalari ishlaydigan soha edi.

Jahon xo'jaligining rivojlanish jarayoni xalqaro iqtisodiy munosabatlarning rivojlanish evolyutsiyasi bilan chambarchas bog'liqdir. Xalqaro iqtisodiy munosabatlar (IER) va jahon iqtisodiyoti yaqin mantiqiy va tarixiy aloqada. Xalqaro iqtisodiy munosabatlar jahon xo'jaligini shakllantirishning zaruriy sharti bo'lib, XX asrdayoq ular jahon xo'jaligining tarkibiy elementi va uning rivojlanishi natijasi sifatida ko'rib chiqilgan. Jahon xo'jaligining barcha sub'ektlari bir-biri bilan xalqaro iqtisodiy munosabatlar tizimi orqali o'zaro aloqada bo'lib, ular amalda jahon xo'jaligining faoliyat ko'rsatish mexanizmini tashkil qiladi.

Jahon taraqqiyotining hozirgi bosqichida xalqaro iqtisodiy munosabatlar mamlakatlar, mamlakatlar guruhlari, alohida firma va tashkilotlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarning kengayishi va chuqurlashishida namoyon bo'lmoqda. Shunday qilib, – Bu moddiy ne'matlarni ishlab chiqarish, taqsimlash, ayirboshlash va iste'mol qilish bo'yicha turli mamlakatlarning xo'jalik yurituvchi sub'ektlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning ma'lum bir usuli..

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar alohida mamlakatlar, ularning mintaqaviy birlashmalari, shuningdek, jahon xo'jaligidagi alohida korxonalar (transmilliy, transmilliy korporatsiyalar) o'rtasidagi ko'p bosqichli iqtisodiy munosabatlar majmuasini o'z ichiga oladi. Xalqaro iqtisodiy munosabatlar fan sifatida xorijiy davlatlar iqtisodiyotini emas, balki ularning iqtisodiy munosabatlarining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganadi. Bundan tashqari, hech qanday iqtisodiy munosabatlar emas, balki faqat tez-tez takrorlanadigan, tipik, xarakterli, belgilovchi munosabatlar.

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar sohasida bir qancha muammolar yuzaga kelishi mumkin. Bu yerda bir nechta keng tarqalgan muammolar mavjud:

1.	Savdo bahslari	Davlatlar tariflar, subsidiyalar, intellektual mulk huquqlari yoki adolatsiz savdo amaliyoti kabi masalalar yuzasidan savdo nizolariga kirishishi mumkin. Bu kelishmovchiliklar savdo urushlariga, proteksionizmga olib kelishi va global iqtisodiy hamkorlikka to'sqinlik qilishi mumkin.
2.	Iqtisodiy tengsizlik	Jahon iqtisodiyoti ko'pincha mamlakatlar ichida ham, mamlakatlar o'rtasida ham daromadlar tengsizligi muammolariga duch keladi. Boylik taqsimotidagi nomutanosiblik ijtimoiy va siyosiy ziddiyatlarga olib kelishi, rivojlanishga to'sqinlik qilishi, savdo va sarmoyada nomutanosiblikni keltirib chiqarishi mumkin.

3.	Valyuta o'zgarishi	Valyuta kursining o'zgaruvchanligi xalqaro savdo bilan shug'ullanuvchi korxonalar uchun qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. To'satdan valyuta o'zgarishi eksport va importning raqobatbardoshligiga ta'sir qilishi, investitsiya qarorlariga ta'sir qilishi va jahon moliya tizimida noaniqlik keltirib chiqarishi mumkin.
4.	Bozorga kirish to'siqlari	Ba'zi mamlakatlar xorijiy kompaniyalarning o'z bozorlariga kirishini cheklovchi to'siqlar qo'yadi. Bu to'siqlar tariflar, kvotalar, diskriminatsion qoidalar yoki tarifsiz to'siqlarni o'z ichiga olishi mumkin, bu esa biznesning teng sharoitlarda raqobatlashishini qiyinlashtiradi.
5.	Global moliyaviy beqarorlik	Bir mamlakatdagi moliyaviy inqirozlar va beqarorlik tezda boshqalarga tarqalib, domino effektiga olib kelishi mumkin. Haddan tashqari qarz, spekulyativ pufakchalar yoki noto'g'ri moliyaviy qoidalar kabi muammolar bunday beqarorlikni keltirib chiqarishi mumkin, bu esa global savdo va investitsiya oqimlarida uzilishlarga olib kelishi mumkin.
6.	Atrof-muhit muammolari	Xalqaro iqtisodiy munosabatlarga iqlim o'zgarishi, ifloslanish va resurslarning kamayishi kabi ekologik muammolar ham ta'sir ko'rsatadi. Bu muammolar hal qilish uchun global hamkorlikni talab qiladi va iqtisodiy o'sish, savdo shakllari va barqarorlikka ta'sir qilishi mumkin.

Ushbu muammolarni hal qilish xalqaro hamkorlik, muzokaralar va mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni boshqarish uchun adolatli va shaffof qoidalarni ishlab chiqishni talab qiladi.

MUHOKAMA

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar sohasida bir qancha muammolar yuzaga kelishi mumkin. Quyida ba'zi umumiy muammolar va ularni hal qilishning mumkin bo'lgan usullari keltirilgan:

1. Savdo nizolari: Savdo nizolariga aloqador mamlakatlar o'rtasida muloqot va muzokaralarni rag'batlantirish o'zaro manfaatli yechimlarni topishga yordam beradi. Jahon Savdo Tashkiloti (JST) tomonidan taqdim etilgan kabi nizolarni hal qilish mexanizmlaridan foydalanish nizolarni hal qilish va adolatli savdo amaliyotini ilgari surish uchun platforma yaratishi mumkin.

2. Iqtisodiy tengsizlik: Hukumatlar progressiv soliqqa tortish, ijtimoiy ta'minot dasturlari, ta'lim va sog'liqni saqlashga investitsiyalar kabi daromadlar tengsizligini bartaraf etish siyosatini amalga oshirishi mumkin. Xalqaro hamkorlik, shuningdek, inklyuziv iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, qashshoqlikni kamaytirish va mamlakatlar o'rtasidagi rivojlanish farqini bartaraf etishga ham e'tibor qaratishi mumkin.

3. Valyuta o'zgarishi: Markaziy banklar va pul-kredit organlari tegishli pul-kredit siyosati orqali barqaror ayirboshlash kurslarini saqlashga harakat qilishlari mumkin. Valyuta kurslarini boshqarishda xalqaro muvofiqlashtirish va hamkorlik o'zgaruvchanlikni minimallashtirishga yordam beradi va xalqaro savdo bilan shug'ullanuvchi korxonalar uchun barqarorlikni ta'minlaydi.

4. Bozorga kirish to'siqlari: Savdo to'siqlarini kamaytirish va ochiq bozorlarni rag'batlantirishga qaratilgan savdo bitimlarini muzokaralar olib borish va amalga oshirish korxonalar uchun bozorga kirishni kengaytirishi mumkin. Ikki tomonlama yoki ko'p tomonlama savdo muzokaralarida qatnashish tariflar, tarifsiz to'siqlar va tartibga solishni uyg'unlashtirish bilan bog'liq muammolarni hal qilishga yordam beradi.

5. Global moliyaviy beqarorlik: moliyaviy tartibga solish va nazoratni kuchaytirish haddan tashqari tavakkalchilikning oldini olishga va global moliya tizimining barqarorligini ta'minlashga yordam beradi. Tizimli xavflarni monitoring qilish va boshqarishda xalqaro hamkorlikni kengaytirish ham moliyaviy inqirozlar ta'sirini yumshatishga yordam beradi.

6. Atrof-muhit muammolari: Barqaror amaliyotlarni rag'batlantirish va atrof-muhit masalalari bo'yicha xalqaro hamkorlikni rag'batlantirish iqlim o'zgarishi va resurslarning kamayishi bilan bog'liq muammolarni hal qilishi mumkin. Iqlim o'zgarishi bo'yicha Parij kelishuvi kabi xalqaro shartnomalarni amalga oshirish va ularga rioya etish jamoaviy harakatlar uchun asos yaratishi mumkin.

XULOSA

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar sohasida yuzaga keladigan muammolar bo'yicha xulosalar quyidagilardan iborat:

1. Savdo nomutanosibliigi: Ko'pgina mamlakatlar savdo muvozanatini boshdan kechirmoqda, ular eksport qilishdan ko'ra ko'proq tovarlarni import qilishadi. Bu esa iqtisodiy beqarorlikka va boshqa davlatlarga qaramlikka olib kelishi mumkin.

2. Proteksionizm: tariflar va kvotalar kabi proteksionistik choralarni qo'llash erkin savdoga to'sqinlik qilishi va savdo urushlariga olib keladigan javob harakatlariga olib kelishi mumkin.

3. Valyuta manipulyatsiyasi: Ba'zi mamlakatlar xalqaro savdoda raqobatdosh ustunlikka ega bo'lish uchun o'z valyutalarini manipulyatsiya qiladilar, bu esa bozor kuchlarini buzishi va adolatsiz raqobatni keltirib chiqarishi mumkin.

4. Tengsizlik: Global iqtisodiy munosabatlar ko'pincha tengsizlikni kuchaytiradi, ba'zi mamlakatlar va shaxslar xalqaro savdo va investitsiyalardan boshqalarga qaraganda ko'proq foyda olishadi.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun bir nechta echimlarni ko'rib chiqish mumkin:

1. Erkin va adolatli savdoni rag'batlantirish: adolatli raqobatni rag'batlantiradigan va savdodagi to'siqlarni kamaytiradigan savdo kelishuvlari va sherikliklarini rag'batlantirish savdo nomutanosibliklari va proteksionistik tendentsiyalarni bartaraf etishga yordam beradi.

2. Xalqaro iqtisodiy institutlarni mustahkamlash: Jahon Savdo Tashkiloti (JST) va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (XVJ) kabi tashkilotlarga xalqaro iqtisodiy munosabatlarni nazorat qilish va tartibga solish imkoniyatlarini kengaytirish valyuta manipulyatsiyasi va adolatsiz savdo amaliyotining oldini olishga yordam beradi.

3. Tengsizlikni bartaraf etish: Inklyuziv o'sishni rag'batlantiradigan va global iqtisodiy o'zgarishlardan jabrlangan mamlakatlar va jamoalarni qo'llab-quvvatlovchi siyosatni amalga oshirish xalqaro iqtisodiy munosabatlarning salbiy ta'sirini yumshatishga yordam beradi.

4. Ko'p tomonlama hamkorlik: Davlatlar o'rtasida ko'p tomonlama hamkorlik va muloqotni rag'batlantirish yanada hamkorlik va uyg'un xalqaro iqtisodiy muhitni rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro iqtisodiy munosabatlardagi muammolarni hal qilish hukumatlar, xalqaro tashkilotlar va xususiy sektorning global iqtisodiy o'zaro munosabatlarda adolat, oshkoralik va hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Bizning bosh maqsadimiz - jamiyatni demokratlashtirish va yangilash, mamlakatni modernizatsiya va isloh etishdir -T. «O'zbekiston». 2005.

2. Karimov I.A. Vatan ravnaqi uchun hammamiz mas'ulmiz. T. «O'zbekiston». 2001.

3. O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi, Davlat Soliq qo'mitasi va Iqtisodiyot Vazirligining 2005-yil 3-avgustdagi 61, 2005-yil 40, 60-son qarori bilan tasdiqlangan «To'g'ridan to'g'ri xususiy xorijiy investitsiyalar uchun soliq imtiyozlarini qo'llash tartibi to'g'risida» nizom.

4. Vaxabov A.V., Tadjibayeva D.A., Xajibakiyev Sh.X. Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar. O'quv qo'llanma. / I.f.d., prof. A.V.Vaxabovning umumiy tahriri ostida. —T.: Moliya, 2011. 708-b.

5. Vaxabov A.V., Xajibakiyev Sh.X., Muminov N .G.. Xorijiy investitsiyalar. O'quv qo'llanma. / i.f.d., professor A.V. Vaxabovning umumiy tahriri ostida. - T.: «Moliya», 2010, 330 bet